

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asiantuntijalausunto teemasta Kuvantamis- ja laboratoriopalvelut sote-uudistuksessa

Fimlab Laboratoriot Oy (jäljempänä Fimlab) on toiminut osakeyhtiönä vuodesta 2011 lähtien toimittuaan sitä ennen vuodesta 1999 lähtien kaksitoista vuotta sairaanhoitopiirin kuntayhtymän liikelaitoksena.

Yhtiöittämiseen päädyttiin siksi, että osakeyhtiö todettiin parhaaksi organisointimalliksi tavoiteltaessa sairaanhoitopiirien ja erityisvastuualueiden rajat ylittävää organisaatiota, mittakaavaetuja, toiminnan tehostamista ja kilpailukyvyyn parantamista, mihin liikelaitosmalli ei luonut edellytyksiä eikä kannusteita. Yhtiöittämisellä pyrittiin lisäksi luomaan kilpailuneutraali toimintamalli tarjottaessa palveluita myös yksityisille toimijoille sekä itse maksaville henkilöasiakkaille.

Fimlabin omistavat Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Keski-Suomen sairaanhoitopiirit, ja se palvelee noin miljoonan asukkaan väestöpohjaa ja tuottaa lähes 20 % maan laboratoriopalveluista. Voimaanpanolain mukaisesti siitä tulisi maakuntien omistama yhtiö.

Muut sairaanhoitopiirien laboratoriot toimivat edelleen joko liikelaitoksina tai tulosityksiköinä, joten kokemuksia diagnostiikkapalvelujen yhtiöittämisestä ei ole toistaiseksi muista kuin Fimlabin omistajasairaanhoitopiireistä. On ilmeistä, että jatkossa maakuntien laboratoriotoiminnan järjestäminen osakeyhtiömuodossa kuitenkin yleistyy. Esimerkiksi Pohjois-Suomen viiden sairaanhoitopiirin muodostaman liikelaitoskuntayhtymän NordLabin kohdalla on jo päätetty toiminnan organisoinnista maakuntien omistamaksi yhtiöksi sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä. Fimlab, NordLab ja Satakunnan sairaanhoitopiirin SataDiag-liikelaitos ovat lisäksi yhdessä sopineet kumppanuusstrategian suunnittelusta osaamisresurssien turvaamiseksi ja kilpailuille markkinoille soveltuvan toimintamallin luomiseksi.

Toimialalla viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana tapahtunut konsolidaatiokehitys osoittaa, että sairaanhoitopiiri- tai erityisvastuualue-rajat ylittävissä toimintamallissa voidaan saavuttaa merkittäviä mittakaava- ja kustannushyötyjä. Toiminnan rajaaminen maakunta- tai yhteistyöalueiden rajoja noudattaviin organisaatioihin ei ole jatkossakaan perusteltua. Toimialan kansainvälinen kehitys huomioon ottaen ei ole perusteita olettaa, että Suomeen olisi rakentunut toiminnallisesti ja taloudellisesti optimaalinen laboratorio-organisaatio. On päinvastoin tärkeää ymmärtää, että toimiala on Suomessa edelleen pirstaleinen, toimijat ovat kansainvälisessä vertailussa erittäin pieniä, ja niiden kustannustasoissa on huomattavia eroja. Keskeinen ongelma on myös organisaatioiden haavoittuvuus sekä riippuvuus ja kilpailu niukoista asiantuntijaresursseista. Organisoimistapaa koskevien ratkaisujen tulisi siksi tukea julkisomisteisen yritysraakenteen kehittymistä kohti suurempia ja kustannustehokkaampia tuotantoyksiköitä.

Toimialan tulevaisuuden haasteena on mm. digitalisaatiokehitys, joka edellyttää tuottajilta merkittävää osaamisresurssien kohdentamista kehitystyöhön sekä merkittäviä

investointitarpeita. Sote-uudistus voi mahdollistaa rakenteiden muutoksen, osaamisresurssien keskittämisen ja tehokkaamman käytön sekä investoinnit ja panostuksen kehittämistoimintaan. Mikäli rakenteet eivät muuttuisi, kehitys olisi hidasta ja omiaan hidastamaan myös muun terveydenhuollon prosessien kehittämistä. Näkemyksemme mukaan maakuntatasolla toimivat pienet liikelaitosmuotoiset laboratoriot eivät tule menestymään kansainvälistyvissä kilpailussa eivätkä kykene tuottamaan lisäarvoa terveydenhuollon ydintoiminnalle sote-uudistuksen tavoitteiden edellyttämällä tavalla.

Mikäli maakuntien liikelaitoksiin ja yhteistyösopimuksiin perustuva toimintamalli laboratoriopalveluiden tuotannossa muodostuisi vallitsevaksi, se tarkoittaisi käytännössä sitä, että laboratoriopalveluiden tuottamiseen ei kohdistuisi kilpailun elementtejä. Tällöin vähäisetkin kannusteet tehokkuutta lisääviin rakennemuutoksiin poistuisivat, ja lisäksi tilanne vääristäisi toimivan kilpailun edellytyksiä sekä estäisi kilpailun syntymistä ja kehittymistä. Kansallisen ja EU-lainsäädännön korostaman kilpailuneutraalisääntelyn vastaista olisi, jos osa markkinatoimijoista nauttisi maakunnan liikelaitosten konkurssisuojausta ja muista taloudellisista eduista, jotka ulottuisivat vain osaan toimijoista.

Rajaa julkisen ja yksityisen toiminnan välillä tulisi mielestämme pikemmin madaltaa kuin vahvistaa. Pidämme täysin toteuttamiskelpoisena ratkaisumallina, että julkiselle sektorille ja kilpailuille markkinoille tarjottavat palvelut eriytetään eri oikeushenkilöihin, jotta myös maakuntien omistamat yhtiöt voivat tarjota diagnostisia palveluja kilpailuille markkinoille sote-uudistuksen täytäntöönpanon jälkeen soveltuvan kilpailu- ja hankintalainsäädännön mukaisesti.

Haluamme erityisesti kiinnittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota siihen, että julkisomisteiseen laboratoriot toimintaan liittyy edelleen merkittäviä eroja kustannustasossa ja näin ollen tehostamispotentiaalia, joka tulisi hyödyntää, mikäli toimintaa halutaan kehittää myös EU:n markkinoilla kilpailukykyiseksi. Kilpailukyvyyn puute aiheuttaa lopulta suurimman riskin myös työpaikkojen siirtymisestä ulkomaille.

Sote-uudistuksen tavoitteiden mukaista olisi, että maakuntien yhteistyö diagnostisten palveluiden tuottamisessa laajenee ja rakentuu läpinäkyvästi kilpailukykyisen osakeyhtiömuotoisen toiminnan pohjalle. Palveluiden järjestäjän ja tuottajan roolit on tarpeellista pitää erillään toisistaan.

Näkemyksemme mukaan lakiehdotukset mahdollistavat paitsi toiminnan tehostamisen, jolla diagnostiset palvelut osallistuvat sote-uudistuksella tavoiteltuun kolmen miljardin euron kustannustehokkuuden paranemiseen, myös yhdenvertaisen mahdollisuuden kilpailla markkinoilla omistuspohjasta riippumatta.

Tampereella 21.6.2017

Fimlab Laboratoriot Oy

Ari Miettinen
toimitusjohtaja